

Grzegorz Gołębiowski

"Sylwetki notariuszy płockich (1917-1939)", Agnieszka Wojciechowska, Marek Wojciechowski, Płock 2011 : [recenzja]

Notatki Płockie : kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego 59/4 (241), 50-52

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJA

AGNIESZKA WOJCIECHOWSKA, MAREK WOJCIECHOWSKI, *Sylwetki notariuszy płockich (1917-1939)*, wyd. Archiwum Państwowe w Płocku, Płock 2011, ss.64.

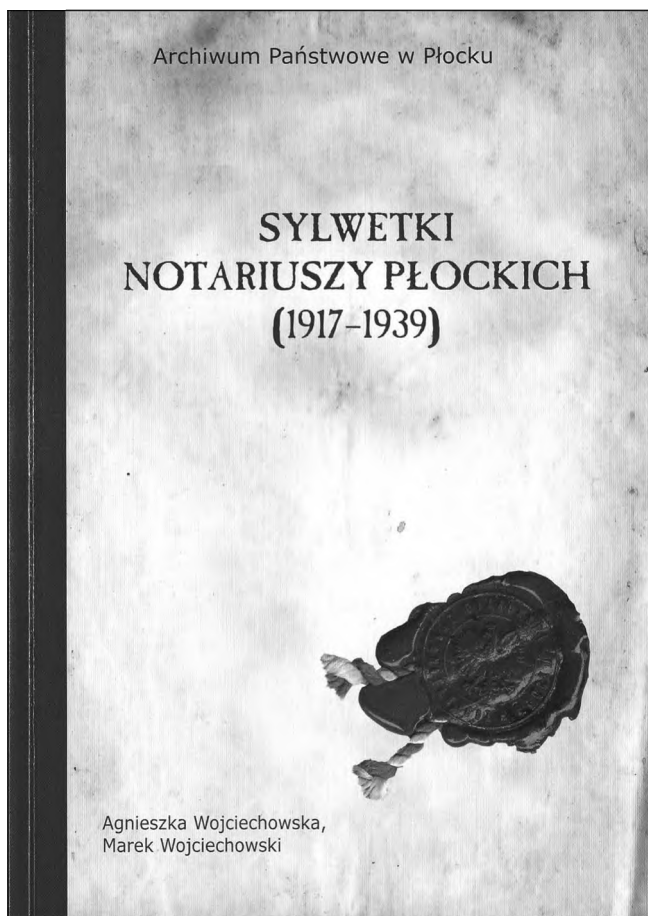
W 2011 r. Archiwum Państwowe w Płocku wydało niewielką objętościowo publikację Agnieszki i Marka Wojciechowskich, mającą charakter słownika biograficznego notariuszy płockich z lat II Rzeczypospolitej. Książka składa się z dwóch części: w pierwszej, zatytułowanej „Notariat w Płocku w latach 1917-1939 – organizacja, podstawy prawne działalności”, znajdujemy charakterystykę aktów prawnych, na podstawie których działały kancelarie notarialne. W roku 1917 na bazie aktu 5 listopada 1916 r. zaczęto tworzyć polskie sądownictwo. Wprowadzone przepisy regulowały także funkcjonowanie kancelarii notarialnych. W niepodległej Rzeczypospolitej powstała specjalna Komisja Kodyfikacyjna, której celem było m.in. przygotowanie ustawy notarialnej.

Opracowana przez Komisję ustawa notarialna weszła w życie rozporządzeniem prezydenta RP Ignacego Mościckiego z 27 października 1933 r., jako prawo o notariacie. W rozporządzeniu określono wymagania formalne wobec kandydatów na notariuszy oraz zasady przechowywania akt. Wprowadzone w 1933 r. prawo obowiązywało do 1952 r., kiedy zostało zastąpione nową ustawą o notariacie.

Część druga opracowania zawiera biografie 14 płockich notariuszy: Józefa Brudnickiego, Kazimierza Dyakowskiego, Wacława Gurbkiego, Romana Majewskiego, Aleksandra Pawłowskiego, Eugeniusza Płoskiego, Ryszarda Simy, Władysława Skarżyńskiego, Ziemowita Sochackiego, Dominika Staszewskiego, Zygmunta Ślaskiego, Antoniego Tycy, Aleksandra Wilczyńskiego i Stefana Zielińskiego. 12 na 14 biografów – za wyjątkiem A.Pawłowskiego i S.Skarżyńskiego – zaopatrzonych jest w zdjęcie portretowe. Czasami dołączona jest jeszcze fotografia żony.

Biografie niektórych postaci zostały opracowane po raz pierwszy. Należą do nich: Roman Majewski, Aleksander Pawłowski, Władysław Skarżyński, Ziemowit Sochacki. Pozostałe uzupełniono o wiele nieznanych dotąd faktów.

Opracowanie Agnieszki i Marka Wojciechowskich wyróżnia się rzadko spotykaną w płockich publikacjach o tematyce historycznej szeroką kwerendą archiwalną. Autorzy sięgnęli po nieznane i niewykorzystane dotąd dokumenty z wielu placówek archiwalnych: Archiwum

Państwowego w Płocku, Archiwum Sądu Okręgowego i Archiwum Sądu Rejonowego w Płocku, Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Płocku, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowego Miasta Stołecznego Warszawy oraz w nieco mniejszym zakresie – Urzędu Stanu Cywilnego w Warszawie, Archiwum Państwowego Miasta Stołecznego Warszawy oddział w Mławie, Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Państwowego w Kielcach, Archiwum Państwowego w Toruniu oddział we Włocławku, Archiwum Państwowego w Białymstoku oddział w Łomży, Archiwum Państwowego w Suwałkach. Jest to doprawdy imponująca ilość przebadanych zasobów archiwalnych, co mogli zrobić chyba wyłącznie archiwiści, doskonale orientujący się w lokalizacji interesujących ich materiałów.

Poza tym Autorzy sięgnęli po „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości”, gdzie odnotowywano ruch służbowy. Wykorzystali również płocką prasę międzywojenną i podstawową

literaturę, m.in. słownik biograficzny płocczan Andrzeja Papierowskiego i Jerzego Stefańskiego¹, opracowanie Jarosława Domagały na temat życia muzycznego przedwojennego Płocka² i kilka innych.

W oparciu o szeroką kwerendę archiwalną w wymienionych placówkach autorom udało się ustalić – zaczerpnięte z akt stanu cywilnego i akt osobowych – szczegółowe dane biograficzne: daty urodzin i śmierci, ukończone uczelnie, daty zawarcia związków małżeńskich, daty urodzin i imiona dzieci, adresy miejsca zamieszkania, ramy czasowe prowadzonej praktyki notarialnej i zmiany miejsca zamieszkania. Poza przebiegiem pracy zawodowej z biogramów dowiadujemy się nieco o sytuacji rodzinnej notariuszy i okolicznościach ich śmierci.

Z analizy biogramów płockich notariuszy można wyciągnąć szereg interesujących wniosków, co autorzy uczynili w końcowym podsumowaniu. Okazało się, że 10 na 14 płockich notariuszy było absolwentami Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Zaledwie 4 było notariuszami przez większą część swojego życia zawodowego. Dla pozostałych był to jedynie pewien etap kariery zawodowej. Można tu dodać, że dwaj spośród płockich notariuszy było prezesami Sądu Okręgowego w Płocku: Kazimierz Dyakowski (1923-29) i Aleksander Wilczyński (1930-31).

Wielu notariuszy – poza pracą zawodową – udzielało się społecznie w różnych organizacjach. Na wyróżnienie zasługuje niewątpliwie Józef Brudnicki, który był zdolnym skrzypkiem i przez ponad 30 lat aż do śmierci w 1933 r. pełnił funkcję prezesa Płockiego Towarzystwa Muzycznego. Eugeniusz Płoski był radnym miejskim i prezesem Rady Miejskiej. Poza tym był bardzo aktywnym działaczem katolickim, sprawując funkcję prezesa Instytutu Diecezjalnego Akcji Katolickiej w Płocku. Za zasługi dla ruchu katolickiego został uhonorowany przez papieża Piusa XI tytułem szambelana papieskiego i medalem „Pro Ecclesia et Pontifice”.

Działaczem katolickim był również Antoni Tyc, m.in. zajmował funkcję wiceprezesa Związku Katolickiego Diecezji Płockiej. Kazimierz Dyakowski, Dominik Staszewski i Zygmunt Ślaski byli również znanymi działaczami społecznymi i zasiadali w gremiach kierowniczych różnych organizacji. Dominik Staszewski był także znanym publicystą i autorem kilku opracowań z historii regionalnej. Waclaw Gurbski, który notariuszem w Płocku był zaledwie nieco ponad dwa lata (06.1934-10.1936), należał do pierwszoplanowych działaczy społecznych w Sierpcu.

Inną wspólną cechą płockich notariuszy jest tragiczna śmierć w czasie okupacji hitlerowskiej. Zamordowani przez okupanta niemieckiego zginęli: Eugeniusz Płoski (rozstrzelany w sierpniu 1944 r. w Warszawie), Ryszard Sima (zamordowany w 1940 r. w obozie w Mauthausen), Zygmunt Sochacki (zamordowany w nieznanych okolicznościach w 1940 r.), Aleksander Wilczyński (zamordowany w 1940 r. w obozie w Mauthausen), Stefan Zieliński (rozstrzelany 1 marca 1940 r. w lesie pod Łąckiem). Waclaw Gurbski zmarł w Warszawie w lutym 1943 r.

Ważnym uzupełnieniem tekstu jest kilkanaście fotografii, związanych z bohaterami opracowania. Są wśród nich dokumenty, zdjęcia rodzinne, zdjęcia zarządów organizacji społecznych, w których zasiadali płoccy notariusze. Jak się wydaje największą wartość historyczną posiada fotokopia pisma Waclawa Gurbkiego z 27 października 1936 r. do ministra sprawiedliwości (?) z prośbą o przeniesienie go z powrotem do Sierpca. Równocześnie proponowane mu stanowisko notariusza w Mławie miałby objąć sierpecki notariusz Edward Jasiński. Z biogramu wiemy, że prośba nie została uwzględniona i W. Gurbski został skierowany do Mławy, mimo że dom i rodzinę miał w Wymyślinie pod Sierpcem.

W recenzowanej pracy trudno wskazać jakieś błędy, czy pomyłki. Jedyne dostrzeżone uchybienie dotyczy żony D. Staszewskiego: nazywała się Malec (s. 33), czy Maltze (s. 34), jak jest podpisana jej fotografia? Pewne informacje wymagają rozszerzenia, np. w jakich latach Eugeniusz Płoski był radnym i prezesem płockiej Rady Miejskiej.

Natomiast czytając poszczególne biogramy pozostaje wrażenie niedosytu z powodu ich lakoniczności. Znajdujemy tam przede wszystkim podstawowe dane personalne, zaczerpnięte głównie z dokumentów archiwalnych i chyba taki był zamysł autorów. Jak się wydaje nie było ich zamiarem pisanie obszernych i wyczerpujących biogramów omawianych postaci, ponieważ z literatury dotyczącej międzywojennego Płocka wykorzystali zaledwie kilka wymienionych wcześniej pozycji. W niewielkim stopniu wykorzystali również płocką prasę. W tym kontekście brakuje wstępu, gdzie autorzy przedstawiliby swoją koncepcję książki i cele, jakie przed sobą stawiali. Czytelnik skazany jest na domysł: czy tak miało być i Autorzy celowo nie wykorzystali wszystkich dostępnych źródeł, czy też biografie są niedopracowane.

Z bardziej wartościowych publikacji, zawierających ciekawe dane personalne warto

wymienić pamiętnik Marii Macieszyny, gdzie znajdujemy np. informację o Dominiku Staszewskim, który był wnukiem francuskiego inżyniera Marka Lajuordie, konstruktora plockiego mostu łyzwowego w XIX w. Jest tam też interesujący epizod z jego udziałem – powitania w Płocku 28 maja 1919 r. pułku hallerczyków, których D. Staszewski z racji francuskich korzeni witął szczególnie radośnie³. Uszczegółowienia wymagałaby również jego działalność publicystyczna i społeczna. Dotyczyłoby to również Józefa Brudnickiego, Wacława Gurbkiego, Eugeniusza Płockiego i Antoniego Tyca.

Szereg informacji o plockich notariuszach w różnych aspektach ich działalności zawodowej i aktywności społecznej znajdujemy w opracowaniach Damiana Kasprzyka⁴ i Anny M. Stogowskiej⁵. Na temat Wacława Gurbkiego jest wartościowy biogram Jana Burakowskiego, choć autor nie podał źródeł swoich informacji⁶.

Skromne objętościowo opracowanie Agnieszki i Marka Wojciechowskich jest plonem bardzo szczegółowej kwerendy archiwalnej i bez wątpienia stanowi to jej największy atut. Dzięki ich żmudnej pracy udało się opracować od zera kilka biogramów plockich notariuszy, a pozostałe zweryfikować pod względem faktów i uzupełnić występujące dotąd luki. Książka jest niezwykle cenną pozycją szczególnie dla biografów plockich w czasach II Rzeczypospolitej. Na pewno zainteresuje też plockie środowisko prawnicze. A może, wykorzystując doświadczenie nabyte przy opracowywaniu omawianej pozycji, autorzy pokusiliby się o napisanie słownika biograficznego plockich prawników (sędziów, prokuratorów, adwokatów) z lat 1918-1939? Mogłyby tam także znaleźć się rozszerzone biogramy notariuszy. Sądząc po rezultatach pracy nad ich sylwetkami byłoby to kolejne bardzo wartościowe opracowanie o charakterze źródłowym.

Grzegorz Gołębiowski

Przypisy

¹ A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*, t.1, Płock 2002, t.2, Płock 2007.

² J. Domagała, *Powszechne wychowanie muzyczne w Płocku w dwudziestolecie międzywojennym*, Płock 2009.

³ M. Macieszyna, *Pamiętnik płocczanki*, oprac. A. M. Stogowska, Płock 1996, s. 469-470.

⁴ D. Kasprzyk, *Regionalizm plocki w II Rzeczypospolitej*, Płock 2008.

⁵ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna i kulturotwórcza Towarzystwa Naukowego Plockiego w latach 1820-1830, 1907-1939*, Płock 1998, idem, *Znakomite płocczanki*, Płock 2010.

⁶ H. i J. Burakowscy, *Sierpczanie tysiąclecia*, Sierpc 2005, s. 73-76.

Sprostowanie

W nr. 2/239 „Notatek Płockich” opublikowaliśmy artykuł Lucyny Sztompki zatytułowany „Towarzystwo Naukowe Płockie Oddział w Łęczycy laureatem Złotego Ekslibrisu 2013” z błędnie podanym imieniem Autorki. Pragniemy przeprosić zarówno Autorkę jak i Czytelników za zaistniały błąd.

Redakcja